

Újvári Edit: Kulturális és közösségi élet - egyesületi szervezésben A Szeged-Klebelsberg-telepi Polgári Kör Egyesület közösség szervező munkája

„A városok hivatása, hogy a nagy, országos feladatokat a saját különleges helyi szükségleteik figyelembevételével maguk hajtsák végre, maguk valósítsák meg, ami csak a helyi viszonyokat ismerő polgárság állandó érdeklődése és áldozatkész közreműködése esetében lehet valóban áldásos.”

Gróf Klebelsberg Kuno

Szeged egyik kertvárosában sikeres és stabil közösségi élet bontakozott ki a rendszerváltozást követően, amely a lakossági összefogásból meríti erejét, de a múltbeli, 1920-as évek végéhez kötődő hagyományok példaadó ereje is máig meghatározó. Szeged Klebelsberg-telep a város délnyugati részén terül el, a körtöltésen kívül, földrajzilag zárt területen, amelyet vasúti töltés, körtöltés, Holt-Tisza szakasz határol el a Szeged más városrészeitől. A terület beépítése csupán az 1920-as évektől kezdődött meg, részben városi bérlakásokból kiköltöző családokkal, de a település arculatát meghatározó tényező a vasutas családok szervezett építkezése volt. (Blazovich 2007)

A trianoni békeszerződés után tízezrek menekültek hazánk mostani határain belülre, így Szegedre is. Az 1920 és 1921-ben többségében a Vajdaságból érkező több száz menekült vasutas család fedett tehervagonokból összeállított szerelvénnel érkezett a Szeged-Rendező pályaudvarra, amelyek átmenetileg szükséglakásként is funkcionáltak. A *Szegedi Új Nemzedék* így tudósított a vasutasok törekvéséről a „Bérföldeket kérnek a fűtőházi munkások” című írásában: „A Szeged-rendezőpályaudvari fűtőmunkások...” (Szegedi Új Nemzedék 1921. június 19.) Végül számos menekült vasutas család – a vasutas önszerveződésnek köszönhetően, mint telekigénylő – a Rendező pályaudvar mögött, az úgynevezett „Hattyason” kapott házhelyeket, 1922-ben megkezdődtek a házépítések. A sikerről így tudósított a *Szegedi Friss Újság* a „Vasutasok kertgazdasága” címmel: „...a vasúti alkalmazottak nyolcszáz négyszögöles parcellákban kertgazdaságot óhajtanak létesíteni. Háromszáz alkalmazott vesz részt ebbe. (...) A város

biztosítékot kér a házak felépítésére vonatkozólag. A házépítő vasutasok azt a biztosítékot elfogadható formában megadják. Ugyanis átalakulnak a vasutasok házépítő szövetkezetté, hogy a várossal jogilag tárgyalhassanak és így, mint testület, egyesült erővel adhassák meg a biztosítékot.” (Szegedi Friss Ujság 1921. június 30.) Az első házak felépítése és az utcák kialakítása Vasutas Házépítő Szövetkezet érdeme volt, amelynek élén Somogyi Károly elnök, főmozdonyvezető állt. 1928-tól a telep látványos fejlődésnek indult. 1928. szeptember 19-én a Vasutas-telep küldöttsége Wéber József tanító és P. Schneider Vencel ferences plébános vezetésével Budapesten felkereste gróf Klebelsberg Kuno kultuszminisztert, Szeged országgyűlési képviselőjét, hogy járuljon hozzá ahhoz, hogy a telep az ő nevét vegye fel, és egyben meghívták a szeptember 30-i telepavató és iskolaszentelési ünnepre. Ezen az ünnepségen vette fel a telep támogatója, Gróf Klebelsberg Kuno nevét.

A városrész közösségi, kulturális és sport életének fellendítését célozva, 1929. december 8-án megalakult a gróf Klebelsberg Kuno-telepi Polgári Kör, amelynek szervezésében jelentős részt vállalt a telepi iskola igazgató-tanítója, Wéber József és a vezető óvónő, Lapping Rózsa. Az alakuló ülést az iskolában tartották, az alapszabályt Dr. Hunyadi János alsóvárosi ügyvéd közreműködésével alkották meg. Az alapszabály szerint az egyesület célja: „A tagok művelődésének terjesztése, hírlapok, irodalmi színvonalon álló könyvtárak létesítése, kultúrelőadások megtartása; Az egyesület hivatalos működésében országos politikával és erre vonatkozó kérdésekkel nem foglalkozik. Az egyesület csakis Szeged városi, illetve a telepen lévő gazdasági kérdésekkel foglalkozhat és minden tevékenységével a Nemzeti eszme szolgálatában kell állania. Az egyesület céljai sohasem lehetnek haza, vagy nemzet ellenesek.” (A dokumentum megtekinthető a Szeged Klebelsberg-telepi közösségi ház helytörténeti kiállításán.) Az egykori Polgári Kör a II. világháborúig sikeresen működött, a telepet élénk közösségi élet jellemezte, majd szocialista rendszer idején nem folytatódhatott a közösségi élet, de a Kör működéséről számos dokumentum fennmaradt, az idősebbek számos emléket megosztottak a fiatalabb nemzedékkel. 1958-tól Hattyas-telep lett a városrész hivatalos elnevezése, amely a két világháború közti korszak egyöntetű negatív megítélésének nyomán a klebelsbergi kultúrpolitikai eredmények letagadásának és a Klebelsberg-tisztelet felszámolásának szocializmus kori szándékát jelezte.

A rendszerváltozás ismét lehetőséget teremtett a múlt emlékeinek és értékeinek felvállalására, a civil szerveződések megalakítására. Már 1991-ben a telep egykori nevének visszaállításaért – 420 aláírással ellátott – kérelmet terjesztettek be a Szeged Megyei Város Polgármesteri Hivatalának Igazgatási Osztályára, majd 1992-ben az önkormányzat a Klebelsberg-telep elnevezés mellett döntött. Az 1992. október 10-i ünnepélyes felavatták a telepi óvoda falán elhelyezett Klebelsberg-emléktáblát

1999. január 21-én az iskola faházában újjáalakult a Klebelsberg-telepi Polgári Kör, melynek szervezésébe a fiatalabb (az 1980-as évek végén a telepre költöző) korosztály is bekapcsolódott. (Klebelsberg-Telepi Polgári Kör Egyesület 2016a)

A hagyományok ápolásán túl a jelenkori feladatok és kihívások megoldása is az alapvető célkitűzések közé került. A politikamentesen működő civil egyesület alapítása óta Klebelsberg-telep fejlesztését, közösségi életének szervezését tekinti legfőbb céljának. 1999 februárja óta *Hírharang* címmel havonkénti egyesületi kiadvány tájékoztatja Klebelsberg-telep lakosait a helyi programokról, közérdekű eseményekről. (Klebelsberg-Telepi Polgári Kör Egyesület 2016b) Mintegy 15 éven keresztül, telepi művelődési/közösségi ház híján, az iskola ebédlőépületként funkcionáló „faházban” (barakképületben) zajlottak az egyesületi összejövetelek és kulturális, közösségi

programok, majd 2014 őszétől, a már korábban kiürülő iskolaépületet – az Egyesület kérelmének eredményeképpen – a szegedi önkormányzat az Egyesület kezelésébe adta át. Ezzel a helyi közösségi élet új fejlődési szakaszba léphetett, ugyanis az önkormányzat az Egyesületet „preferált státuszú szervezetként” olyan anyagi támogatásban részesíti, amely lehetővé teszi a ház fenntartását. Az Egyesület elnöksége, önkéntes tagjai, valamint a telepi lakosság társadalmi munkával elvégezte a ház felújítását, 2015 februárja óta pedig a Kulturális Közfoglalkoztatási Programnak köszönhetően egy, majd két munkatárs látja el a ház működtetésének mindennapi feladatait, a hagyományos telepi programok szervezését és újabb közösségi események, klubok, tanfolyamok koordinálását. A közösségi ház az „Összefogás Háza” nevet kapta, a ház logóján a telep központjában álló, eredetileg 1929-ben épített, majd többször felújított harangláb, valamint a jellegzetes, klebelsbergi iskolaépület vonásait magán viselő ház látható (ld. 1. kép).

1. kép: Klebelsberg-telepi Községi Központ logója

Az immár két éve valódi közösségi házként működő intézmény az egyesület elnökségi tagjai és a két kulturális közfoglalkoztatott összehangolt munkájának eredményeként napi programkínálatot biztosít a városrész lakosságának, amelyben minden korosztály megtalálja a szabadidő kulturált, hasznos eltöltésének lehetőségét. (Klebelsberg-Telepi Polgári Kör Egyesület 2016c)

Az 1999 óta folyamatosan megrendezett egyesületi programok között telepi majális, június eleji, a telep védőszentje, Páduai Szent Antal napjához (június 13.) kötődő telepi bál, októberben Klebelsberg-ünnepség és koszorúzás, Idősek Napi ünnepség, decemberben Mikulás-program és telepi karácsony, kézműves foglalkozások, helytörténeti gyűjtések, gróf Klebelsberg Kuno munkásságát feldolgozó vetélkedők szerepelnek. A közösségi ház működésének köszönhetően a helyi Harangláb Nyugdíjas Klub is állandó helyet kapott, valamint heti rendszerességgel baba-mama klub, ifjúsági klub, képzőművészeti kör, sportklubok, hitéleti közösségek találkozóai (imakör, zarándokpont), nyelvtanfolyamok és nyugdíjasok számára szervezett számítógépes tanfolyamok indultak be 2015 januárjától. A heti rendszerességű programokon kívül évente több mint 40 rendezvényt szervez az egyesület, az iskolai szünetekben gyermektáborok, nyáron színtársulatok előadásai, koncertek, kiállítások, ismeretterjesztő előadások, Költészet napi ünnep gazdagítják a programkínálatot. Az egyesület tagsága jelenleg 53 fő, rendszeres társadalmi munkát 31 fő vállal, éves nagyságrendben mintegy 900 órában.

A közösségi ház ünnepélyes avató ünnepségén, 2015. június 6-án, az épület egyik termében berendezett állandó kiállítás megnyitására is sor került, melynek címe: „Klebelsberg Kuno munkássága és Szeged Klebelsberg-telep helytörténete”. A kiállításon tablók és tárgyi emlékek foglalják össze a telep 1928-ban induló történetét, a telepi elődök életének jellegzetes elemeit, az iskola történetét, valamint a telep névadójának életútját és oktatáspolitikai eredményeit, ez utóbbiakat Tóth István és Miklós Péter történészek készítették, a helytörténeti gyűjteményt és a tablókat pedig helyi önkéntes csapat állította össze (ld. 2-3. kép).

2-3. kép: Képek a Klebelsberg kiállításról

Egy, az 1920-as évek végén felépülő szegedi városrész összetartó lakosainak emléke, egykori pezsgő közösségi élete Klebelsberg-telepen máig példaadó és ösztönző. Napjaink lehetőségeihez igazodva, a helyi lakosság igényeihez illeszkedő, aktív és színes közösségi élet jellemzi Szegednek ezt a városrészét, amelyben ott találjuk a civil szerveződés lendületét, az egyesületi munkát, az önkormányzat támogatását és a Kulturális Közfoglalkoztatási Program biztosítékát az állandó munkatársak jelenlétére és szervezői munkájára. Ezek a tényezők, egymást erősítve, a közösségi és a kulturális élet fejlődését, a lokális kulturális örökség, a hagyományok fennmaradását biztosítják, amely a helybeliek identitásának immár meghatározó elemévé vált.

Felhasznált irodalom:

- Blazovich László (2007): Szeged rövid története. Szeged, Agapé Kiadó.
- Szegedi Uj Nemzedék 1921 június 19.
- Klebelsberg-Telepi Polgári Kör Egyesület (2016a): Bemutakozás. (Elérhető: <http://klebelsberg-egyesulet.hu/klebelsberg-egyesulet/>, letöltés ideje: 2016. 10. 20.)
- Klebelsberg-Telepi Polgári Kör Egyesület (2016b): Hírharang. (Elérhető: <http://klebelsberg-egyesulet.hu/hirharang/>, letöltés ideje: 2016. 10. 20.)
- Klebelsberg-Telepi Polgári Kör Egyesület (2016c): „Összefogás Háza” Klebelsberg-telepi Községi Ház. (Elérhető: <http://klebelsberg-egyesulet.hu/osszefogas-haza/>, letöltés ideje: 2016. 10. 20.)
- Szegedi Friss Ujság 1921. június 30.